

Глин Любомир Михайлович,

*к.і.н., доц., доцент кафедри права та публічного управління
Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ІСТОРИЧНИЙ МЕТОД У ПРАВІ

Посилений інтерес до суспільних наук впродовж останніх десятиліть обумовлений насамперед процесами глобалізації та утвердження міждисциплінарних досліджень. У цьому випадку право та історія часто виступають або тотожними або такими, що забезпечують синергію дослідження. Причина цього проста – об'єктом дослідження історії – є історична дійсність, події людського життя, а об'єктом дослідження права, зокрема історії держави і права – є державно-правові явища, їх розвиток і закономірності.

Ми схильні поділяти думку українських вчених, що методологія сучасної історико-правової науки не досконала або їй не приділяють взагалі належного значення. Має місце одноманітне розуміння науки історії держави та права; ототожнення цієї науки з навчальною дисципліною; відсутність бачення застосування конкретно-історичних підходів в історико-правових дослідженнях; відсутність чітких уявлень про історико-правову методологію, зокрема історико-правовий метод; нерозуміння його складу (методів пізнання); заміна історико-правового методу «методологічними кальками» (філософськими, загальнонауковими, спеціально-юридичними методами), які не завжди дозволяють отримати об'єктивні наукові знання про історико-правові закономірності; використання в основному описових прийомів, які можуть лише вказувати на емпіричний рівень знань [3, р. 228]. Все призводить до того, що в історико-правових дослідженнях спостерігається одностороннє і суб'єктивне тлумачення історичних джерел. При цьому, першоджерела часто нівелюються або не беруться до уваги, а оцінка теоретичних напрацювань інших правників за конкретним напрямком дослідження є фрагментарним й обмежується констатацією факту про підтримку чи заперечення сформованої концепції. Як наслідок, має місце спрощене розуміння історико-правових законів, їх підміна або суб'єктивне тлумачення, відсутність аргументів, які підтверджуються фактами.

Причин говорити про важливість історичного методу в праві є декілька. По-перше, історичний метод, як й сама історична наука є універсальними. З грецької мови «історія» означає «знати» або «розпитувати». Це значення нагадує латинське слово «наука» і як результат поняття «історичне дослідження» є суперечливим. Однак, історія й історичний метод – це насамперед запит, пошук істини в історичній ретроспективі [2, р. 397]. Власне історичний метод – це процес збору доказів подій, що відбувалися в минулому, й подальшого формулювання ідей або теорій про них. При цьому, основною проблемою історичного пізнання є наявність протиріччя між дійсною історією та її мовним тлумаченням і фіксацією [1].

По-друге, варто також говорити й про історичний підхід в правових дослідженнях. Останній важливий з огляду на те, що дозволяє знайти першооснову описуваного подій та явищ, передумови створення конкретної інституції, правової концепції. В цьому контексті варто розмежувати застосування історичного методу й підходу в

історико-правових дослідженнях і конкретно-правових. В процесі дослідження державних інституцій чи правових концепцій, то перші мають здатність змінюватися під впливом історичних і суспільних умов, а другі – постійно переглядаються та удосконалюються, що теж є закономірним процесом [4]. В останньому випадку варто говорити про так зване «історичне тлумачення закону», яке здійснюється в процесі обговорення проектів закону, вивчення думок вчених та практиків. Особливо активно такий підхід використовується у кримінальному праві.

По-третє, ключовою умовою застосування історичного методу й історичного підходу є власне оцінка теоретичних напрацювань дослідників за напрямком конкретного дослідження. Закономірно, що правова тематика є історично обумовленою і має чітку динаміку розвитку й трансформації впродовж основних історичних етапів. Як наслідок доцільно говорити про історіографію. Недооцінка останньої правниками через те, що це окрема галузь історичної науки, яка вивчає процес нагромадження і розвитку історичних знань, має своїм наслідком винятково описовий підхід до теоретичної бази. Натомість саме історичний метод завдяки історіографії дозволяє не тільки виявити тенденції розвитку правової науки в попередні епохи, а й систематизувати наявну теоретичну базу.

По-четверте, основною перевагою саме історичного методу та історично підходу є те, що вони дозволяють одночасно прослідкувати й методологічно обґрунтувати і циклічну і лінійну модель розвитку явищ і процесів, в тому числі й правових. Це свідчить про його універсалізм і можливість використання в компаративіських дослідженнях.

Таким чином, історичний метод є одним із недооцінених методологічних інструментів у системі правових досліджень. Його основними перевагами є універсалізм, а також можливість встановлення динаміки описуваних подій, явищ і процесів, визначення ступеня їх взаємозв'язку з потребами суспільства і держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стельмах С.П. Методологія історії, методологія історичної науки. Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2009. 790 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Metodologiya_istorii.
2. Buckner F. Melton Jr. Clio at the Bar: A Guide to Historical Method for Legists and Jurists. *Minnesota Law Review*. 1998. № 911. PP. 377-472.
3. Levytska N., Luts L., Yakymovych B. Modern Scientific Approaches to Historical, Historical and Legal Methodology: Coincidences and Parallels. *Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, 2022. №22. PP. 226–239. doi: 10.24919/2519-058X.22.253749.
4. Rabindra Kr., Pathak R. Historical Approach to Legal Research. 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/336676844_Historical_Approach_to_Legal_Research.